

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Roman Sikorski

Proslov při skleničce vína v Gdaňské radnici

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 19 (1974), No. 4, 224--225

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138496>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1974

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Ve dnech 12.—15. května 1971 uspořádalo Polskie Towarzystwo Matematyczne v Sopotu „Matematické dny“, v jejichž rámci proběhla celostátní konference o výchově matematiků, zejména v aplikacích, dále valné shromáždění PTM a zasedání vědecké sekce PTM. (Z příspěvků přednesených na konferenci jsme v čísle 2/1974 Pokroků otiskli referát A. Lasoty.)

Po vážném a plodném jednání zbyl čas i na trochu nezávazné společenské zábavy. Jak ukazují následující řádky, šel v tom příkladem vstříc sám předseda PTM, akademik R. Sikorski.

(Redakce)

Proslov při skleničce vína v Gdaňské radnici*)

Dámy a pánové!

Zijeme v období rychlého rozvoje matematiky, jejího pronikání do různých oblastí života. Matematika se prodírá i pod střechy, matematické metody opanovávají i zemědělství. Abych se přesvědčil, jak vypadají v praxi aplikace matematiky v tomto tak důležitém odvětví našeho hospodářství, obrátil jsem se dopisem z 1. dubna tohoto roku s prosbou o vysvětlení na osobu v tomto odvětví nejkompentnější, na starostu z Kocourkova. Přečtu Vám odpověď, kterou jsem dostal. Předem se omlouvám za to, že nebudu s to reprodukovat přesně svérázné stylistické přednosti tohoto dopisu, ani krásný akcent, tak charakteristický pro jeho autora.**)

A nyní text dopisu v překladu na běžný jazyk:

K čertu!

Ze začátku, když jsme dostali z okresu oběžník o využití matematiky v agronomii, nic nám nevycházelo.

Nejdříve jsme se v odborné literatuře dočetli,

*) Wiadomości matematyczne, sv. XV, serie II, str. 32—34 (Warszawa 1972).

***) Překladatel se též snažil vystihnout pokud možno přesně jemné odstíny dopisu, zejména jeho dosti pozoruhodný slovosled; omlouvá se čtenářům, pokud se mu to všude zcela nepodařilo. (Pozn. překl.)

že úroda kukuřice se blíží extrémní hodnotě, když se pole posype obyčejnými derivacemi místo umělými hnojivy. Koupili jsme tedy tunu funkcí jedné reálné proměnné v místní Jednotě a sypali jsme je do diferenciátoru neboli Newtonova derivátoru. Takový, víte, nejjednodušší diferenciální operátor, co jsme ho hned po válce z věcí vyřazených armádou koupili. Trošku už byl zrezavělý, protože do X. sjezdu v Katovicích ho nikdo vážně neužíval. Zapálil ale docela dobře. Kuba Kovářů si sedl na diferenciátor a zařadil první rychlost, to znamená první derivaci. Škoda, že jste neviděli, jak se to pohnu- lo z místa, jak zarachotilo, jak se zaprášilo. Povídám vám, bylo na co koukat. V pytlech byly zřejmě samé Weierstrassovy nikde nediferenco- vatelné funkce, protože diferenciátor pořád od minus nekonečna do plus nekonečna po poli lítal. To není k smíchu! Ještě štěstí, že funkce byly trochu zaleželé a zplesnivělé, protože prý kolem sta let ve skladě ležely, a tak aspoň některé konečná derivovaná čísla Diniho skoro všude měly. Později jsme se dověděli, že k tomu účelu je nejlépe užívat funkcí třídy C^∞ , protože se diferenciátor pak netřeše a s pravděpodobností 1 se nezasekává.

Pak jsme zkoušeli Zermelův vybírač ke sklizni brambor. Jak jsme jej poprvé na pole pustili, docela pěknou sklizeň brambor udělal, z každého trsu po jednom vybral. Museli jsme jej pustit m -krát, kde m je nejmenší kardinální číslo větší nebo rovné mohutnosti každého z trsů.

Zkoušeli jsme také užít Kuratowského topologického uzavírače k zavírání stodol. Francek Válivý krásně nad každými veřejemi vodorovnou čárku namaloval. Ze začátku dokonce ani nekradli, protože zloději tomuto způsobu uzavírání nerozuměli. Teprve když z anglického vydání Topologie I do vnitřku množiny dostávat se naučili, teprve pak to začalo! Kaprál Lukáš z okresu každý den přijížděl, ale ani pomocí Banachovy indikatrix, ani pomocí Schauderova Fixpunktsatzu neznámého neboli pachatele nalézt neuměl.

První dobré výsledky měl Standa Příbyl, vedoucí naší místní hospody, v praktických aplikacích diferenciální geometrie. Jak se takhle někdo nalízl, vrátil se domů po epicykloidě a směr neboli svůj vertikální vektor paralelně zachovat neuměl. Standa každému takovému geodetickou čáru k manželce vyznačoval a pomocí Levi-Civitova paralelního přenosu směr

vektoru zachovat pomáhal. Předtím útratu integrátorem Lebesgue-Stieltjesovým počítal.

Docela pěkné výsledky měl i kovář Vláška. Víte, na kováře přišla teď bída, s výdělkem těžko, koně už na polské vesnici neuvidíš, jen samé traktory, a takový se ani podkovat, ani spravit nedá, protože náhradní díly v mechanizační stanici nemají. Vlášku tedy napadla malá racionalizace a sám si různé nářadí dělá. Musím přiznat, že Stone-Čechův kompakifikátor k udusávání mlatu ve stodole se mu docela dobře podařilo. Jel na okres opatentovat, ovšem — opatentovali. Ale Schmidtův ortogonalizátor rozpor opatentovat nechťeli, protože v Poznani už někdo dříve takový vynález ohlásil. V posledním čísle Wiadomości Matematycznych si v Engelkingově článku přečetl o uřezávači spojitých funkcí. Hned si jej zkonstruoval a od té doby ho v sadu u chalupy místo sekačky užívá. Řeže prý skoro jako laser.

Z jiných povedených prací se zmíním o Markovových cepích, kterých jsme úspěšně užívali, když nám mlátička vysadila. Když jsme si ve vsi brigádnicky elektřinu zaváděli, postavili jsme na sloup Laplaceův transformátor; hned se nám ale přepálil — jak je vidět, adekvátní nebyl. Teprve Fourierův transformátor z abstraktní harmonické analýzy se ukázal jako dobrý. Přípojky do domů jsme udělali snadno na základě Tietzovy metody prodlužování funkcí.

Největšího úspěchu, takového v celostátním měřítku, dosáhl učitel naší vesnické jednotřídky. Povídám vám, takový chytrý chlapík to je, vždyť i když absolvoval učitelské studium na Varšavské universitě a dostal titul magistra, matematice docela dobře rozumí. Tak tedy tento magistr si všiml, že naše vlast ušetří milióny, když se axiomaticky přijme, že pravý úhel má ne 90 stupňů, ale 60. Na každém úhloměru se ušetří jen 60 stupňů, ale znásobte to číslo milióny úhloměrů v Polsku! Ušetřené stupně se složí ve speciální bance. Samozřejmě se v té bance utvoří také umělé devizové stupně a přepočítávací stupně, u kterých nikdo nebude rozumět, na co jsou, ale to už jsou takové technické bankovní detaily. Hlavně se banka bude zabývat výměnou geometrických stupňů na jiné druhy stupňů, na příklad na služební stupínky. Představte si, jak i malá dotace z banky usnadní služební postupy, životní úroveň úředníků se hned zvýší. Nebo ve škole — když se odevzdá dost velké množství klasifikačních stupňů do banky, budou se moci žákům zlepšit známky za odpovědi a kompozice,

což nejenom pozvedne úroveň národního vzdělání, ale výměnou za jiné stupně dá možnost učitelům postoupit na vyšší platový stupeň. Zrovna tak na vysokých školách — ne jeden sen o vyšším stupni na žebříčku titulů a hodností se bude moci splnit! Zlepší se také počasí v Polsku: když banka dodá pár stupňů Celsia do každé obce, budeme mít místo březnových mrazů subtropická vedra. Zvláště se to týká Gdaňska a okolí, kde už je nanejvýš nutné, aby se z banky vyplatilo aspoň několik stupňů na každou pláž.

Přeložil Ilja Černý

jubilea & zprávy

MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O VYUČOVÁNÍ MATEMATICE NA PRVNÍM STUPNI

Kolokvium o teoretických problémech vyučování matematice na prvním stupni škol (Primary Schools) svolala Maďarská matematická společnost Janóse Bolyae (Bolyai János Mathematical Society). Na jeho uspořádání se podílela řada maďarských i zahraničních institucí, zejména UNESCO (z této organizace se jednání aktivně účastnil B. CHRISTIANSEN) a Mezinárodní komise pro vyučování matematice (ICMD). Kolokvium se konalo ve dnech 19. až 21. června 1973 v krásném maďarském městě Egeru za účasti předních matematiků a pracovníků zabývajících se v posledních letech teorií vyučování matematice a modernizačními experimenty. Svědčí to o závažnosti, jaká byla kolokviu v Maďarsku i v ostatních zemích přikládána. Teoretické problémy vyučování matematice na elementárním stupni školy byly na takovémto speciálně zaměřeném mezinárodním shromáždění zařazeny zřejmě poprvé. Je nesnadné podat vyčerpávající přehled celého jednání, organizovaného formou